

Adventi időben Erdélyben

írta Stanyó Tóth Gizella

Az Európai Unió, Schengen előszele már érezhető a határátkelőknél - A vajdasági diakóniai csoport látogatásáról Erdélyben

A változások jelei

Advent harmadik hetének végén indult missziószerű, néhány napos erdélyi útjára a vajdasági Ökumenikus Szeretetszolgálat diakóniai küldöttsége. A munkajellegű ismerkedésen és barátkozáson túl Ómoravica és Pacsér testvérgyülekezeteinek is a vendégei voltunk Négyfaluban és Keresztváron. A hirtelen megváltozott időjárási viszonyok, a térségben lehullott sok hó miatt már-már arra gondoltunk, ezúttal is elhalasztják az utat. Aztán mégis mindent pontosítottak az utolsó napokban.

A szeretetszolgálat mikrobusza Újvidékről indult Uborny Veronával és Fűzér Erzsébettel (Debelyacsáról) diakonisszákkal, Lalicon Bátor István, a Diakóniai Központ munkatársa csatlakozott, Ómoravicán Móricz Árpád református lelkész, dr. Bordás László és Halgató László presbiterek, Pacséron pedig Breznyák János, a Szívárvány Program munkatársa. Valamennyiünk biztonságáról — mint utóbb bebizonyosodott, valóban — Slavko Lukac gépkocsivezető gondoskodott. A boszniai hegyekhez szokott sofört nem is a havas, néhol jeges utak tették próbára a Maros-völgyében, a Hunyad és a Hátszeg földjén, a Szászföldön, a Fogaras, a Brassó, a Kolozsvár, a Torda térségében, majd az Aranyos völgyén át a visszaúton Arad, a határátkelő felé, hanem egyes nyergesvontatók gondatlan vezetői... Mindent összevetve; szép volt, megérte a fáradságot. Öt nap alatt mintegy 2000 kilométernyit tettünk meg.

Megtapasztaltuk a változások, a változtatások, a tenni akarás lehetőségét Székelyföld egyik településén, Illyefalván, ahol valóban pártját ritkító csoda történt az elmúlt tíz év alatt. Olyannyira, hogy egyedülálló nemcsak Erdélyben, hanem egész Romániában. Beszámolóink során erre is kitérünk.

Az Európai Unió, Schengen előszele már érezhető Tompa mellett, a nagylaki határátkelőnél, mind a magyar, mind a román oldalon. De talán ez érthető is, gondoltuk kesernyésen. S mindjárt eszünkbe jutott az is: hol vagyunk mi még ettől? A második meglepetést a szolidan feldíszített karácsonyi, újévi hangulatot keltő kivilágított települések, városok jelentették. Még Magyarországon átutazva sem tapasztaltuk ilyen látványosan az ünnep közelségét. Az első benyomások azonban mindjárt más viszonyrendszerbe kerülnek, ha csupán a mindennapi, a megélhetési lehetőségeket vesszük figyelembe.

Tény, hogy eltűntek a tíz évvel ezelőtti képek az utcákról, az élelmiszerüzlet előtti hosszú sorok, áram, víz, gáz is van a lakásokban, még a kisfalvakban is, feltéve, ha nem szól bele az időjárás, mert a -30 fok körüli fagyok még okozhatnak fennakadást, amit ottjártunkkor tapasztalhattunk is. De mindjárt más lesz a helyzet, ha az átlagkeresetet vesszük alapul, amely 180-200 márka körül van. Nagyon sokan még ezt sem tudják megkeresni havonta. A lakosság jelentős része 100 márka (1 márka 13 500 lej) körül keres, mondták vendéglátóink. Egy kenyér 9000 lejbe, a napilapok átlag 3000—5000 lejbe kerülnek. A drága megélhetés mellett a legnagyobb gondot mégis a lassú folyamatú változások jelentik a felfogásban és a mentalitásban. Az egyház erre különösen odafigyel és a szerteágazó szeretetmunkákon, szeretetvendégségeken keresztül fejleszti elsősorban az igényt, a fogékonyságot a változások befogadására.

Már szürkült, amikor elhaladtunk Déva alatt. Várát csak távolról szemléljük meg ezúttal. Sietnénk, sötétedés előtt szeretnénk odaérni Marosillyére, Bethlen Gábor fejedelem szülőhelyére. A Bethlen-kastély, amelyben a fejedelem született, majdnem az út mentén van, vétek lenne kikerülni. Az igencsak megromlott állagú kastély előtt készült végül is az első csoportkép, majd rövid séta következett a lepusztult parkban. Egy pillantást vetünk a kastély egyik épületrészében működő kórházra, az udvari szétfagyott vízcsapra, a lelógó jégcsapokra. A szomorú látványt mögöttünk hagyva, folytattuk utunkat. Óreg este volt már, amikor Segesvárra, a következő pihenőhelyre érkeztünk. A kivilágított Óratorony aljából annyi időnk van csupán, hogy feltekintsünk a várra, amely Erdély egyik műemlék-gyöngyszeme, magyarázta készségesen a fiatal moravicai lelkész, aki Kolozsvárott végezte a Református Teológiát és készségesen vállalta az idegenvezető szerepét is. Olykor igazi történelemórát tartva. No meg a tolmácsét is, főleg odafelé. A határon átérve ugyanis úton, útfélen megállítottak bennünket a terepruhás rendőrök. Az egyik sehogyan sem akarta megérteni, hova megyünk.

Négyfalu román nevét elérte a "rossz" hangsúlyozás miatt... Oltszakadátton, ebben az Olt menti kisfaluban Orbán László fiatal evangélikus lelki pásztor fogadott bennünket Erdély egyik legrégebbi, 1260 és 1280 között épült evangélikus templomában. Advent harmadik vasárnapjának előestéjén a kis, 163 lelket számláló (a gyerekeket leszámítva) gyülekezet is az ünnepre készülődött. A két, az ómoravicai és az oltszakadati lelkészek barátsága a teológiai évek alatt kezdődött. Azóta többször járt már Vajdaságban Orbán lelkész. Sőt, az ómoravicai Forгатós együttessel közösen megjelentettek tavaly karácsonyra Az én időm, mint a szép nyár elnevezésű, főleg egyházi énekeket tartalmazó CD-t is. Ezek őrzik a magyar dalkincset. Orbán tiszteletes játszik orgonán, zongorán, harmonikán, trombitán, gitáron, furulyán, nagybőgőn... Így szinte művészként komponálta hozzá az énekek egysornyi dallamához az egész szöveget. Különleges változatok jöttek így létre. Az egyházi énekek ebben a modern feldolgozásban máris nagyon népszerűek nem csak itthon, hanem külföldön is. A CD nyitódalához egy oltszakadati legenda fűződik. A Gyermekek születnek Betlehemben című dalt a szentestén először a templomban éneklék el, majd a férfiak felmennek a toronyba és ott is eléneklék. Így köszöntik a karácsonykor kezdődő egyházi újévet.

Egymás terhét hordozva

v Csak úgy van értelme a küldetésnek, ha hittal fordulunk a jövő felé — Az iskolákban vallástörténetet, az egyházban hittant tanulnak a gyerekek Négyfaluban.

Brassóban, Erdély legnagyobb városában, Brassó megye székhelyén az addig útközben tapasztalttól eltérő, csodálatos, karácsony előtti hangulat fogadott bennünket. Minden fényárban úszott, a középületek, a fák, a fenyők különböző színű körtékkel voltak kivilágítva. Vegyesen. A román nemzeti színek sem voltak annyira szemet szúróak, mint később Kolozsvárott. A városon gyorsan áthaladtunk, megállásról már szó sem lehetett, de majd visszafelé, gondoltuk. Vigasztalt bennünket a tudat, hogy a nehéz nap után hamarosan révbé érünk, amikor messziről villogó pirosuló fényekre lettünk figyelmesek. Talán csak nem komolyabb akadály? Közelebb érve két pajkoskodó német juhász kutyát láttunk, amint egy márkásabb autó mellett futnak. Modern kutyasétáltatás, jegyezte meg egyik útitársunk szellemesen. Vagy egy egészen más anyagi lehetőségű, életszínvonalú réteghez tartozó státusszimbóluma lenne? — kérdeztük többen is. Később többször is emlegettük a kutyasétaltatást, főleg egy-egy veszélyes közlekedési helyzetben, mármint hogy szívesen tennék egy kis pihenő sétát a hóborította út mentén...

Négyfaluban, a református parókián Juhász Péter lelkésznek és kedves feleségének, Judit asszonynak meleg fogadtatása hamar feleltette velünk az út fáradalmait. Az ünnepélyesen megterített asztal mellett első beszélgetéseink belenyúltak a harmadik adventi vasárnap első óráiba. Erdélyben is az elmúlt évezred utolsó évtizedeiben vált hagyománnyá, hogy a református, az evangélikus, az unitárius templomokban is adventi koszorút tesznek az Úr asztalára. Ilyenkor rendszerint megemlékeznek a koszorú történetéről, amely Erdélyben csakúgy, mint általában más vidéken fenyőből készül. Az első gyertya meggyújtása az oszthatatlanságot jelképezi. A második gyertya a legkisebb közösséghez tartozók számát mutatja, míg a bibliai üzenet szerint azt is, hogy a karácsony az ég és a Föld ünnepe. Ottjártunkkor a harmadik gyertyát gyújtották meg valamennyi templomban, valamint otthon, a családi ünnepi asztalon. Hogy ez a gyertya valóban a sokaságot, az ünnepek előtt egyre gyarapodó gyülekezetet szimbolizálja, bizonyította a vasárnapi, Négyfalu egyetlen református templomában megtartott istentisztelet is.

Pacsér testvérgyülekezetében, a zsúfolásig megtelt templomban Móricz Árpád református lelkész igehirdetésében a várakozási idő jelentőségéről, erkölcsi tartásunkról szólva kitért mindennapjaink megpróbáltatásaira, de beszélt a jó cselekedetekre való törekvések mellett a háborúságokról. Miért van az, hogy még az új, a harmadik ezredév kezdetén, az informatikai társadalom világában is többen nyúlnak fegyverhez, mint amennyien almafát ültetnek? És mégis a vonatkozó zsoltárokból kicseng a hit egy emberségesebb világért. Reménység tölti el az embereket, mert az almafák több gyümölcsöt teremhetnek. Jelképességgel élve; a termés előre jelzi a békeség, a Megtartó munkálkodása beteljesülésének esélyét. Várakozási lehetőségeink különbözőek Erdélyben, Vajdaságban és szerte a világban, de fontos az, hogy lélekben összetartozunk. Hogy él közöttünk az "Egymás terhét hordozzátok..." bibliai üzenet, bizonyítja a vajdasági látogatása, mondta Juhász tiszteletes, a Vajdaság különböző helységeiből; Debelyacsáról, Lalicről, Pacséről, Ómoravicáról és Újvidékről érkezett diakóniai és egyházi küldöttséget köszöntve.

A négyfalui református gyülekezet, mint említettük, Pacsér testvérgyülekezete. A városka a szó szoros értelmében négy település összeépülésével keletkezett. Bácsfalu, Türkös, Csernátfalu és Hosszúfalu képezi, és főutcájának hossza meghaladja a 10 kilométert, a református templom a közepén van. Talán

még hosszabb, mint Temerin, jegyezte meg hazagondolva egyikünk. A magyarok betelepüléséről pontos adatok nincsenek, de az bizonyos, hogy a Tömösi-, az Ósánci-, a Bodzai- és a Töröcsvári-szoros védelme meghatározó volt. A sokat megélt településeken pusztított tatár, török, osztrák, orosz és román, de olykor önmagukat sem kímélték.

Az egyházközösségek keletkezése összefonódik a kistelepülések történetével. Az első írásos emlékek az 1360-as évekből maradtak fenn. A falvak alapítói többnyire a vidék őrzésére betelepített székelyek és a későbbiek során a kun-besenyők voltak. A települések lakói az első évszázadokban sűrűn tapasztalhatták, mit jelent a végeken magyarnak maradni a keleti betörések ellenére, vagy a brassói szászság jobbágyaiként. A múltból átörökített hagyományok, főleg ami a kitartást illeti, mindmáig meghatározóak. Jelenleg 14 gyülekezet működik; ebből hét ortodox, öt magyar evangélikus, egy római katolikus és egy református. A református gyülekezet 115 évvel ezelőtt jött létre, mondta vendéglátónk, Juhász tiszteletes. Mindvégig megtartotta sokarcúságát, mivel több faluban, településen születtek a gyülekezet tagjai. Talán ezért is toleránsabbak egymás iránt. Jelenlegi lélekszáma 794, ez 440 családot jelent. A vegyes házasság viszonylag jelentős, főleg az evangélikusok és a katolikusok között, míg az ortodoxokkal kevesebb.

Különös figyelemmel hallgattuk a vallásoktatás terén elért tapasztalataikat. Még erdélyi viszonylatban is egyedülálló, hogy elérték; az iskolákban vallás- és Biblia-történetet — felekezeti vallásoktatás nélkül — tanítanak, és az egyházak keretében végzik a hitoktatást. Több mint ötéves tapasztalat után elmondhatják: a módszer bevált. A gyerekek az iskolában és az egyházban is rendszeresen járnak vallásórára. A református gyülekezetben elégedettek, még akkor is, ha tudják, hogy a gondok gyökerei az átalakulás előtti több mint fél évszázadból erednek. De jelképesen szólva így is jelzi a negyedik adventi gyertya fénye a teljességet, a beteljesedés lehetőségét Juhász lelkipásztor szerint. Egyébként csak úgy van értelme a munkának, a küzdelemnek, ha hittel fordulunk a jövő felé.

Egy emberibb világról

Egymást megértve, meghallgatva tarthatjuk meg önmagunkat, másokat — Az egyházak sokat tehetnek az ökumenikus együttműködésért — Lelkészeiktatáson Keresztváron, Ómoravica református testvérgyülekezetében

Nagy pelyhekben hullott a hó egész nap a Barcaságban advent harmadik vasárnapján. A Négyfaluban a református templomban megtartott ünnepi istentisztelet után rövid ismerkedés, barátkozás következett a parókián. Ennyire futotta az időből. A változások utáni esélyek érdekelték a leginkább a vendégeket és a vendéglátókat. Mások a gazdasági és általában a körülmények Erdélyben, és mások nálunk, Vajdaságban. Ettől függetlenül a legfontosabb lenne, ha lélekben fel tudnának szabadulni az emberek, főleg a fiatalok, ha nem kísérténe a fordulat előtti évtizedek léleknyomorító kényszerei. Az egyház ezen a téren nagyon sokat tehet, elsősorban ha fejleszti az ökumenikus együttműködést, a másság elfogadásának, a toleráns viszonyulásnak a készségét.

A kora délutáni órákban, Keresztvárra menet is sok szó esett a közép-kelet-európai régió, térségünk esélyeiről, törekvéseiről. A hótakaróba burkolózott táj mintha még erősítette volna egy lehetséges, még mindig kibontakozásra váró, emberibb világba vetett hitünket. Kérdés, meghalljuk-e, értjük-e a természet üzenetét, kiáltását a holnapért. Egymást megértve, meghallgatva tarthatjuk meg önmagunkat és a lehetőséget mások megmaradására. Csak így őrizhetjük meg múltunk, történelmünk műkincseit, műemléknek számító várait, vagy tudnánk átmenteni a még megmaradt várromokat, lepusztult kastélyokat, erődítményeket az utókor számára. Erdélyben szinte lépten-nyomon találkozhatunk történelmi jelentőségű építményekkel. Breznák János, az Ökumenikus Szeretetszolgálat Szívárvány programjának pacséri munkatársa meg is jegyezte; talán több műkincs van Erdélyben, mint Magyarországon. Már eddig is hánytal találkozunk útközben, és hány van csak a Barcaságban? Vendéglátóink néhányra fel is hívták a figyelmünket. Legközelebb meglátogatjuk majd Keresztényfalván a XV. században épült evangélikus templom erődítéseit, a magas várfalból kiemelkedő kilenc — négyszögű, nyolcszögű és körídomú — bástyáival. Prázsmárban van a legnagyobb erdélyi erődtemplom, amelyet a XV. században kezdtek újjáépíteni, és a XVI. században fejezték be. Mint tudjuk, az erődöt csak Báthori István erdélyi vajda (1571), lengyel király (1576—1586) tudta elfoglalni.

Majd egyórányi idő alatt tettük meg az alig 20 kilométernyi utat Négyfalutól Keresztvárig, az ómoravica református gyülekezet testvérgyülekezetéig. A két gyülekezet kapcsolata, együttműködése a lelkeszek szorgalmazására fonódott szorosabbra. A keresztváriak először 2000 augusztusában, a millenniumi

ünnepségekre látogattak Ómoravicára. Ezt tavaly viszonyozták az ómoravicaiak. Legközelebb, mint mondták, ismét nyáridőben találkozunk. Noha felejthetetlen és csodálatos a tél Erdélyben, de utazni nyáron mégis egyszerűbb. Ezúttal is a hóborította, helyenként jeges út miatt lassan haladhattak a mikrobuszok. Ezzel számolt Juhász Péter négyfalui református lelkész. Egy héttel korábban, amikor a délutáni istentisztelet megtartására indult Keresztvárra, félútról vissza kellett fordulnia a hótorlaszok miatt. Ottjártunkkor már lehetett közlekedni, így mindenki megérkezhetett a református egyházmegyéből Székely Tünde fiatal lelkészre beiktatására.

Ökumenikus jelleget adott a keresztvári reformátusok adventi, várakozási ünnepének a katolikus, az ortodox lelkészek, valamint a polgármester és más világi méltóságok megjelenése. A beiktató igehirdetésbe, az ünnepi köszöntőkben valamennyien kiemelték, a múlttal, a jellel — önmagunkkal — való szembenézés szükségességét: Az előrelátás, jövőnk, megmaradásunk érdekében. A Szentírás, a templom kulcsa, a gyülekezet pecsétje nemcsak történelmi ereklye, hanem az élet jele is, mondta Juhász tiszteletes átadva a szolgálatot Székely Tündének. Ahol élet van, ott van hit és reménység. Valójában ez lenne igaz előfeltétele a haladásnak, a fejlődésnek, a megmaradásnak. Az elhangzott szavak, a Reményik-, a Petőfi-versek, a keresztvári egyházközség kórusa előadta zsoltárok mintha még elősítették volna a köszöntőkben elhangzottakat.

Az estebédnél többszázán ültük körül az ünnepi asztalokat a helyi Művelődési Házban. Szinte mindenki eljött, aki jelen volt a lelkészbeiktató istentiszteleten; egyházi és világi méltóságok egyaránt. Vastapsot kapott az alkalmi műsor, különösen a keresztvári református gyülekezet, Fekete Lajos (83) vezényelte férfikara. A tanító bácsi — így szólítja őt mindenki —, mint mondta, a faluban élte le, és annak szentelte egész életét. Szabad idejében szívesen írogat. A sorsunkkal összefonódott verseket szereti a legjobban. Ezt kórustársaival közösen megzenésítik és gyakran éneklük a különböző rendezvényeken. Az Egyke című versét alkalmunk volt hallani a kórus előadásában. A hallgatóság ezúttal is, mint annyiszor korábban, visszatapsolta.

A jövő felé fordulva

Az emberi tartás, a hit meghatározó erő volt a változások alatt — Látogatóban Illyefalván, a modellértékű földi paradicsomban

Hó mindenütt, amerre a szem ellát Háromszék vidékén, a Székelyföld délkeleti-déli részében, a Keleti Kárpátok és a Kárpát-kanyar kismédencéiben. Csak az autók és a szánok meg itt-ott az út menti fák jelezték a kanyargó országút vonalát. Valamennyi településen áthaladva hólabdázó, szánkózó gyerekeket láttunk. Kipirult arccal élvezték a focsikorgató hidegben a tél örömeit a déli napsütésben. Az autóban ülve valamelyest mi is, mert a megszokottnál sokkal lassabban haladhattunk, ezúttal az útviszonyok diktálta közlekedési szabályok szerint. De amit Illyefalván, a középkor kiváltságai alapján városi rangú településen láttunk és tapasztaltunk, felülmúlta várakozásunkat.

Móricz Árpád ómoravicai református lelkész ezúttal nem mondott el semmit utunk céljáról, kellően felcsigázva így a kíváncsiságunkat. Előbb azt hittük, egy lepusztulóban levő városka vergődéseit látjuk majd. Ennek azonban az ellenkezője történt. Csak azt mondhatjuk, mint előttünk annyian: "Egy isten háta mögötti székely faluba is érdemes eljönni, megtapasztalni, hogy hogyan lehet egy évtized alatt valóságos földi paradicsomot teremteni. Nem kell hozzá más, csak erkölcsi tartás és hit, mert a zászlót — a küldetését, a cselekvését, a kitartását — csak magasan érdemes tartani. De csak akkor, ha lelke van a közösségnek, az egyháznak, a gyülekezetnek" — mondta vendéglátónk, Kató Béla, az Erdélyi Református Egyházkerület főjegyzője, püspökhelyettese, Illyefalva lelkipásztorja.

Önmagáról alig beszélt, de ahogyan előadta mindazt, amit megvalósítottak a városkában, s aminek töredékét meg is tapasztaltuk, élénk tárult teljes emberi nagyságában. Már idehaza olvastam a minap egyik feljegyzését az erdélyi Üzenetben: "Mindig bízom abban, hogy a kérdésekre válaszok jönnek, csak nagyon kell figyelni és kell ismerni a másik embert, hogyan működik. A másik embernek is ugyanúgy vannak érzései, csupán fel kell ébreszteni ezt a tudatot benne." Nem minden emberben, lelkészben van meg a készség a kiegyensúlyozott odafigyelésre a lelki és a fizikai lét gondjaira. Az indíttatást, mint mondta, otthon kapta. Barátosan született, székelyföldi istenfélő családban nőtt fel. A vallásosság nem pietizmus, hivalkodás volt, hanem mindennapi életforma. "Ekkor formálódott a gyermek, aki látta azt, amit nem értett, de beleszokott abba, hogy imádkozni és dolgozni kell. Ez a testi és a lelki harmónia forrása... Mi evilágban élünk, hús-vér emberek vagyunk, ezért nagyon fontos számunkra, hogy ezt az életet hogyan éljük meg.

Ezért minden cselekedetben mindig arra gondoltam, miként tudnám bebizonyítani azt, hogy amit elmondok, igaz, létezik, s ezért tennem kell valamit. Hogy meg tudjam mutatni a kételkedőknek: íme, látod, van, létezik, bizonyítom, segíték hinni, és cselekszem is.” Kató Béla főjegyző ezt bizonyította is.

Illyefalva ma már modellértékű nemcsak Erdélyben, az egész Romániában, de lehetne vidékeinken is... A XVI. század vége óta sokáig mezővárosként a Barcasággal szomszédos vidék piackörzetének központjaként számon tartott és jelentőségében ismét azzá váló község északnyugati részén áll a XII. századi alapítású, többször bővített, 1782 és 1876 között alapjaiból újjáépített templomot védő vár, amely Erdély olaszbástyás reneszánsz építészetének sajátos képviselője volt az 1977. évi földrengésig... Az 1989. évi változások után innen indult ki minden” — mondta a falu történetének ismertetése után Kató főjegyző. Csaknem kétórás előadását videoszalagra rögzítettük, hogy itthon, Ómoravicán, Feketicsen és máshol is különféle szemináriumokon bemutathassuk: mit lehet elérni, ha az ember ismeri a honi és a nemzetközi szabályokat, és ha odafigyel a programpályázatokra, és ezeket szakavatottan megpályázza. A fordulat utáni viharos hónapokban merészség és kockázatvállalás is kellett hozzá.

Ebben segítségére voltak a helybeliek is. Illyefalváról is, csakúgy, mint a 150 kilométernyi hosszúságban elterülő, többnyire magyarok lakta településekről elmenekültek a közigazgatásilag kihelyezett tisztségviselők a családjukkal együtt. 1989-ig ugyanis vezető tisztséget nem tölthettek be magyarok. A felfordulás teljes volt a faluban, ekkor hívták a helybeliek lelkészüket, Kató Bélát, hogy jöjjön a városházára, és tegyen rendet. Március 20-ig látta el a polgármesteri teendőket. Ez jó iskola volt a számára, mert megismerte a világi lehetőségeket, és a lelkivel párosítva indította el a teljes megújulás motorját. A romániai általános választások előtt faluszinten lebonyolították a helyhatósági választásokat. Ennek eredményét később megerősítette a hivatalos választás. Ilyenformán adva voltak a keretek az induláshoz. Felmerült a kérdés: mit lehet gyorsan felmutatni a falu előtt, hogy megnyerjék a helybeliek bizalmát? A történelmi vár és a templom fájó pont volt mindenki számára. Tudták, hogy a felújításra nem pályázhatnak. Ekkor merült fel a református Ifjúsági Tanulmányi Központ létrehozása, természetesen a várban. A pályázatokat szétküldték a nagyvilágba.

Röviddel ezután általános gyűjtés kezdődött Svájcban, Hollandiában, Németországban és másutt. A pályázatra kapott pénzt előzetesen megforgatták, építkezési kisvállalkozásokat (70 új munkahellyel) hoztak létre, amelyek határidő előtt, 1992-re befejezték az új ifjúsági központ felépítését, a felújított várban pedig a nyári tábor kapott helyet. Ezzel további 200 új munkahely nyílhatott meg. Meghatározó volt ez a mintegy 1000 felnőtt lakosú (55 százalékban református, 45 százalékban katolikus) kisváros életében. Két-három családon kívül senki sem költözött el. Jóllehet a falu átlagéletkora nehezen változik, de a többi településhez viszonyítva még így is előnyösebb helyzetben van. A 655 református hívőnek majdnem a fele nyugdíjas, és összesen 80 gyermek van. Helyben járnak elemi iskolába, középiskolába többnyire a 9 kilométerre levő megyeszékhelyre, Sepsiszentgyörgyre vagy a 25 kilométerre eső Brassóba.

Az Ifjúsági Tanulmányi Központ építésével párhuzamosan megkezdték a vízvezeték-hálózat kiépítését. Ezt megelőzően le kellett helyezni Sepsiszentgyörgy és Illyefalva között a vízvezetékét. A munkálatok, akár a láncszemek, folyamatosan kötődtek egymáshoz. Minden konkrét esetben, minden újabb programnál megtervezték a működtetési és a pénzellátási mechanizmust is. Kató főjegyző szerint a történelmi múltból, a hagyományokból kell erőt merítenünk, a mából pedig előre, a jövő felé kell tekintenünk, hogy szavatolni tudjunk a következő nemzedékek előtt kibontakozásuk esélyét. Felelőtlenség lenne csupán megcsillantani a reményt a szülőföldön marasztalás érdekében, ha nem tudjuk ezt konkrét lehetőségekkel párosítani. A nyugati továbbképzéseknek is csak így van értelmük. Különben még csalódottabbá, kiábrándultabbá, talajvesztettebbé válnak fiataljaink.

Felismerni a lehetőséget, vállalni a kockázatot

Láncszemként kötődnek egymásba a programok Illyefalván — Sajátos elven működik a gyermekfaló — Nemzetközi szinten is fegyelemmel kísérik az eredményeket

Illyefalva—Ilieni—Ilgendorf képe szinte percről percre változott előttünk, miközben hallgattuk Kató Bélának, az Erdélyi Református Egyházkerület főjegyzőjének, püspökhelyettesének előadását az elmúlt tíz év hozta változásokról, az erkölcsi tartás, a merész kiállítás, a kockázatvállalás eredményeiről. A faluban tett rövid sétánk alatt lenyűgözött bennünket a látvány: a teljesen újjáépített faluközpont, az új egészségház, a beindított, számos új munkahelyeket hozó kisvállalkozások, az Ifjúsági Tanulmányi Központ szomszédságában alakult, a település örökölt híréhez méltó szövetkezeti mintavállalkozás, egy sajátos

elven működő gyermekfalv, és megannyi, ezekhez láncszemek gyanán kötődő kisebb-nagyobb kísérő szakszolgálatok vagy civil szervezödések.

Emellett két számos projektumot felölelő alapítvány működik: a KIDA, a Keresztény Ifjúsági és Diakóniai Alapítvány és a LAM Alapítvány, amely a mezögazdaság, valamint a kis- és középvállalkozások fejlődését segíti. Az utóbbi felöleli az egész Kovászna megyét. Az elmúlt év tavaszán megalakult Diakóniai Keresztény Alapítvány (DKA) alapgondolata is az illyefalvai tapasztalatokból fakadt. Szükségét a kezdettől fogva érezték, de a körülmények miatt csak a közelmúltban alakulhatott meg. Valójában a DKA az Erdélyi Református Egyházkerület első alapítványa és székhelye Kolozsváron van. Meg kell említeni még többek között a közművesítési felújításokat, az utak, a járdák, a telefonhálózat bővítését, korszerűsítését, valamint a kábeltelevízió bevezetését.

Dióhéjban így lehetne összefoglalni a tevékenységi ágazatokat. Ezúttal csak néhány programra szeretnénk kitérni, amely üzenetértékű lehet számunkra is. "A várótermi életmódra ugyanis nem lehet alapozni", mondta Kató főjegyző, jórészt erdélyi és illyefalvai vonatkozásban. Ha átgondoljuk; megállapítása bárhova behelyettesíthető. A "várótermi" életmóddal viszont csak a holtpontról való kimozdulással, a lehetőségek felismerésével, a kockázat vállalással lehetséges. A merész lépések megtevésére csak szabad, egyenes tartású emberek képesek, csakúgy a vezetésre is. A főjegyző szerint a közösség, a gyülekezet boldogulását vállaló vezető nem lehet foglya más zsarolásának. Ha így lenne, csak idő kérdése volna, mikor bukik, vagy buktatják meg a vállalkozását.

Szemet szűrt a romániai "demokratikus változásokat" szorgalmazó vezetésnek is mindaz, ami Illyefalván történt és történik. Attól sem riadtak vissza egyesek, hogy halálosan megfenyegessék Kató főjegyzőt, de ő nem torpant meg egy pillanatra sem. Munkatársaival együtt számos akadályt hártottak el útjukból. Mindezt nem tőle tudtuk meg, hanem azok mondták el, akik egy-egy vállalkozásban vele dolgoznak. A KIDA, az első alapítvány az Ifjúsági Tanulmányi Központ felépítésével jött létre. Nem függ az egyháztól, de a támogatására számíthat. Az alapítvány kuratóriumában az egyház egy taggal képviselteti magát. A gazdasági alapokon működő, önfenntartó ifjúsági központnak úgy kell dolgoznia, hogy évente 10 ezer dollárt meg kell keresnie a gyermekfalv kiadásainak fedezésére.

A különböző projektumok keretében, több mint 100 rendezvényt szerveznek évente a központban. Ez idő alatt 10-12 ezer személy fordul meg az egész világból. Természetesen mások az árák a Nyugatról érkezők részére, és mások az Erdélyből, Romániából vagy a középkelet-európai térségből érkezők részére. Az utóbbiak teljes költségeit különböző pályázati programokból pótolják. A csaknem tíz év alatt 120 ezer személy, főleg fiatal fordult meg, tartózkodott egy-két hetet a központban. A jó szervezés, a magas színvonalú ellátás visszacsalogatja a táborok, vagy a szakmai továbbképzések résztvevőit. Az sem mellékes, hogy a nyugati árakhoz viszonyítva, jóval olcsóbbá kerül a teljes ellátás.

Ottjártunkor, a karácsonyi szünetek miatt, nem tartózkodott senki sem a vár tövében épült központban. Valennyiünk első benyomása is az volt: itt tudnánk tölteni néhány napot. A csinos, még mindig újnak látszó szobák mellett, valóban minden igényt teljesíteni tudnak a házigazdák, még a rangosabb konferenciák megtartására is. A helyfoglalások alapján a programok vázolása már folyamatban volt az idei évre. Olykor évekkel előre is meghatározzák egy-egy nemzetközi találkozó időpontját.

"Nagy érdeklődést tanúsítanak az illetékes nemzetközi szervek, intézmények a gyermekfalv iránt is. Nem az időszerű építészeti és civilizációs igényt kielégítő épületek miatt, hanem a sajátos elven működő, a család intézményét toleráns viszonyulással erősítő elképzelés miatt. A tíz családi házból álló falv alig néhány percre van az ifjúsági központtól. Az 1994 óta működő gyermekfalv igazolni látszik a KIDA integrációra alapozott elképzelését. Az integrációt szorgalmazó egyházak, jórészt a református és a katolikus egyház támogatásával gyermektelen házaspárok (30-40 év között) pályázták meg a programot. Az első, kísérleti fázisban hét házaspár teljesítette a követelményeket. A szerződés értelmében négy csecsemő, vagy egészen kis gyermek felnevelését vállalják 20 éves korig.

A 160 négyzetméter alapterületű, háromszintes családi házat szolgálati lakásként kapják, teljesen berendezve. Az apának dolgoznia kell, ha munka nélküli volt, az alapítvány támogatásával munkát biztosítottak a részére. Az anya a háztartást vezeti és gondoskodik a gyermekek neveléséről, ezért egy átlag tanítói fizetést kap havonta, ezentúl további 50 márkát uzsonna kiegészítésként. Az alapítvány évente kétszer; tavasszal és télen teljesen felöltözteti a gyerekeket, és biztosítja a felszerelést az iskolába. Az elemi iskola befejezése után ösztöndíjjal tanulnak tovább a gyerekek. A családban 20 éves korig maradhatnak. Ezt követően döntenek a gyerekek életük további alakulásáról. Feltéve, ha addigra nem

alakult ki szorosabb családi kötődés a nevelőszülők és a gyerekek között. A román törvények szerint a 14 éves gyerekeket örökbe lehet fogadni. Az alapszerződéshez visszatérve, a program olyan életszínvonalat biztosít a nevelőszülőknek, hogy ha okosan gazdálkodnak a 20 év alatt, megvalósíthatják saját családi háztartásukat. A szolgálati idő után nyugdíjba vonulnak, és ki kell költözniük a gyermekfaluból. Hogy mennyire lesz sikeres ez a program, az első húsz éve mérlege mutatja majd meg. Biztató, hogy a hét házaspárból kettő már telket vásárolt Illyefalván. Úgy tervezik, hogy családi kapcsolatukat törvényesítik, ha a gyerekek betöltik a 14. életévüket. Egyébként a gyerekek nevelését pedagógusok, pszichológusok is segítik.

Az ifjúsági központ, a gyermekfal felépítésével felmerült az orvosi ellátás kérdése. Orvos — több ezer romániai faluhoz hasonlóan — már évek óta nem lakott Illyefalván. A romániai törvényes előírások szerint a gyermekfal nem működhetett enélkül. A helyi önkormányzattal karöltve döntött úgy az alapítvány, hogy felépítenek egy egészségügyi központot az egész település részére. Nagy visszhangot váltott ki az újabb vállalkozás a helybeliek körében. Mit hozott a projektum újabb láncszeme, a következő számunkban olvashatják.

Megérezni a pillanat kínálta lehetőséget

A népművészeti, kézműipari, iparművészeti női kisvállalkozások megnyerték a nemzetközi pályázatokat — Olykor szükség van a székely rafináltságra — Hogyan kapott emlékszobát Jókai, Mikszáth és Szabó Illyefalván?

Illyefalván a történelmi vár alatt felépült gyermekfaluvál, a hét tudatosan vállalt négygyermekes családdal mindinkább felmerült a közösségbe való integrálódás kérdése. Nem "külön civilizált világot, gettót" akart létrehozni a Keresztény Ifjúsági és Diakóniai Alapítvány (KIDA), mondta házigazdánk, Kató Béla, az Erdélyi Református Egyházkerület főjegyzője, püspökhelyettese, hanem természetesen bevonni a gyermekfal első lakóit a település vérkeringésébe. Valójában ez adta az ötletet az új egészségügyi központ felépítéséhez. Az elgondolás két év alatt valósult meg, és 1996 óta van ismét orvos, fogorvos és gyógyszerész Illyefalván. A korszerű létesítmény emeletén, a padlástérben pedig a szolgálati lakások kaptak helyet.

Az új egészségügyi központ felépüléséig a városka központjában lévő lepusztult kúriákban, udvarházakban működtek volna a rendelők, ha lett volna orvos. Székely rafináltsággal, ahogy a főjegyző fogalmazott, újabb lehetőségek után kutattak. Egyre azon gondolkodtak, hogyan lehetne megmenteni a reneszánsz stílusú Bornemissza-, a rokokóval kacérkodó Bakó- és az empire stílus hangulatát idéző Séra-házat. A 90-es évek második felében jelentősen megváltozott a nemzetközi támogatás esélye. Akkoriban többnyire női vállalkozásokkal lehetett megpályázni a különböző nemzetközi projektumokat. Nem kellett más hozzá, csupán meg kellett érezni az adott pillanat kínálta lehetőséget. A népművészeti, a kézműipari, iparművészeti női kisvállalkozások megnyertek valamennyi nemzetközi pályázatot. Ezt követően az alapítvány átengedte az egészségügyi központ működtetését a helyi önkormányzatnak, és 50 évre bérbe vette az említett kúriákat. Az eredeti tervek alapján rekordidő alatt elvégezték a teljes felújításukat a faluban működő építkezési kisvállalatok.

Már az 1800-as évek elején épült udvarházak felújítása alatt is a célszerűsége törekedtek. Mindenekelőtt vonzóvá szeretnék volna tenni az idegenforgalom számára is. Hiszen a faluban évente megrorduló több mint tízezer vendég részére nyújtani is kell valamit a történelmi vár lenyűgöző látványa mellett. A népi és a kultúrturizmus népszerűsítésére esett a választás. A helytörténeti kutatók emellett felhívták a figyelmet, hogy Jókai Mór az 1850-es, Mikszáth Kálmán az 1880-as, Szabó Dezső pedig az 1910-es években járt Illyefalván, Háromszék vidékén, Kovászna megyében. Sőt itt választották meg országházi képviselőnek is. Mindhárom írónak ma emlékszobája van a kúriák tetőrésszében. Itt kapnak helyet más kulturális rendezvények is. Az egész komplexum ma már szintén gazdasági alapon működik. Ezért a központi részben, vagyis a földszinten kaptak helyet a női kisvállalkozások, műhelyek, a pincerészben pedig a kereskedelem; a különböző boltok, butikok. Természetesen ezzel újabb munkahelyek nyíltak. Emellett gyorsan híre kelt külföldön is a sikeres vállalkozásnak. Azóta rendszeresen megszervezik a népi és iparművészeti munkák eladással egybekötött kiállítását Zürichben, Budapesten és azokban az európai városokban, ahol erre igény mutatkozik.

Célt téveszt a segély, ha nem figyelnek az elosztásra és a visszajelzésekre. A szociális programokat nyolc éve folyamatosan valósítják meg Kovászna megye öt településén. Ezzel párhuzamosan folyik a

cigánygyerekek szocializációja és beiskolázása. Általános cél: ne éhezzenek, ne maradjanak ebéd nélkül a gyerekek. A projektummal jelenleg 900 tanulót ölelnek fel, beleszámítva a 350 magyar roma gyereket is. A tanítás után valamennyi tanulónak igazolják a jelenlétét az iskolában, és ezt követően kapják meg az ebédet. Ezzel a módszerrel rendszeresítették az iskolába járást, valamint a szocializációs program megvalósítását, beleértve a higiéniai szokások kialakítását és a gyerekek ideny szerinti felöltöztetését. A szakemberek felmérései alapján ennek a programnak köszönhetően nem kellett becsukni az iskolákat egyes városszéli településeken, főleg ott, ahol többnyire cigány közösségek élnek. Ezeket a szociális programokat jórészt még mindig külföldi donációkból valósítják meg, az ebédek alapanyagának jelentős hányadát azonban önerőből, saját vállalkozásban biztosítják. Ezért tudják viszonylag jutányos áron, egy márkából kiállítani az ebédet.

A kulturális kisvállalkozások és a szociális projektumok mellett meghatározónak számít a gazdaság, a mezőgazdaság fellendítésére létrehozott LAM Alapítvány. A svájci kormány is támogatta vállalkozásra felfigyeltek a román illetékes szervek is. Kezdetben számos tiltó, törvényes intézkedéssel hátráltatták munkájukat. Ennek ellenére a kezdeményezők nem riadtak vissza a tervek megvalósításától.

Megelőlegezett jövő

Gazdaság nélkül féllábú lesz a rendszer — A fellendülést mutatják a négyszeresére növekedett ingatlan- és telekárak — A svájci—romániai régiófejlesztési program keretében több mint 1500 vállalkozást valósítottak meg tíz év alatt Kovászna megyében

Megpezdült az élet a változások utáni első években Illyefalván. Kovászna megye egyik lepusztulóban levő települése, a valamikori híres mezőgazdasági vásárvároska mára ismét vonozó lett mind a megélhetés, mind az idegenforgalom szempontjából. A fellendülést mutatja az is, hogy az ingatlanok, a telkek napjainkban négyszer többet érnek, mint tíz évvel ezelőtt. Sokat hozott a konyhára az infrastruktúra kiépítése. No meg a legfontosabb! Kezdetől fogva tudatában voltak a városka arculatának formálói, hogy szavaikkal élve: "Gazdaság nélkül féllábú lesz az egész rendszer. Az ügyeskedők, az átgondolatlan, gyorsröptű privatizációs folyamatok pedig a magánérdekeket szolgálják."

A társadalom átalakulását szorgalmazó programokkal párhuzamosan fokozatosan alakították meg a gazdasági vállalkozásokat is. A megfelelő pillanatra vártak, hogy hozzáfoghassanak az Illyefalva és környékének jövőjét jelentő mezőgazdaság új alapokra helyezéséhez. Házigazdánkat, Kató Bélát, a kritikus hónapokban a falu református lelkészét, polgármesterét ezúttal újabb minősítésben ismerhettük meg, nem kis meglepetésünkre. Ő az elnöke az 1992-ben létrehozott LAM Alapítványnak, amely a mezőgazdaság, valamint a kis- és középvállalkozások fejlesztését szorgalmazza. Az alapítvány munkáját, projektumait kezdettől fogva támogatja a HEKS, a Svájci Református Egyház humanitárius segélyszervezete, a svájci kormány, a DEZA, a Svájci Kantonok Szövetsége, az AZO, a berni Kelet-európai Országokkal Való Együttműködési Iroda. A közös svájci—romániai régiófejlesztési program keretében az alapítvány megalakulása óta több mint 1500 kis- és középvállalkozást valósítottak meg jórészt pályázat alapján Kovászna megyében.

Az alapítvány munkatársai figyelemmel kísérik az általános fejlődést Romániában a változások után. Tény, hogy a korábbi évtizedekhez viszonyítva a jogi intézmények megreformálásával, az új előírások bevezetésével, az árak, a piac liberalizálásával, a bankrendszer reformjával stb. jelentős kimozdulás tapasztalható. Ennek ellenére a tárgyilagos elemzések rámutatnak: a román gazdaság intézményei szempontjából még mindig a gyengén felépített rendszerek közé tartozik. Jellemzői a tulajdonjog bizonytalansága; a visszahúzó piacgazdasági mechanizmusok; a törvényes, megbízható lehetőségek szavatolása a versenyképes piac kialakításához; a pénzügyi terhek csökkentéséhez; a bizonytalan makrogazdaság; a hiányos és az ellenőrizhetetlen költségvetés; a magas infláció. Az olykor 50 százalékhöz közelítő inflációt nem tudják követni a bérek, de nem tudnak hozzá igazodni a magángazdák termékeinek árai sem. Ilyen körülmények között magától érthetően tovább csökkent a vásárlóerő és az életszínvonal. A lakosságnak csak nagyon szűk rétege az, amely egyre gazdagabb, amelynek a jövedelme éppen abból származik, hogy a piacgazdaság nem működik. Jó kapcsolataikkal és nem utolsósorban pénzzel — megvesztegetéssel — egyre több előnyhöz és profithoz jutnak, miközben a lakosság jó része még szegényebb lesz.

A lelassult gazdasági reformoknak, a magánosításnak számos oka van. A megmaradt állami vállalatokat, befektetők hiányában, nagyon nehéz magánosítani. Számos lepusztult vállalat esetében már csak a leállás,

a csőd eljárás jöhet számításba. Másfelől számolni kell azokkal is, akiknek éppen az az érdekük, hogy a magánosítást késleltessék, hogy mindinkább értékét veszítse, hogy aztán olcsón megkaparinthassák. Olyan kísérőjelenségek ezek, amelyek kisebb-nagyobb arányban, de megjelennek a térség átalakuló országaiban. A 2000. évi választások eredményei sem hozták meg Romániában a haladás irányába történő kimozdulást. A mezőgazdasággal foglalkozók, a kis- és középvállalkozók továbbra is nehezen tudnak érvényesülni, csak körülményesen juthatnak bankkölcsönhöz. Ezért számít nagyon fontosnak a LAM Alapítvány mezőgazdaságot támogató tevékenysége. Nem véletlenül szűrt szemet a romániai hatóságoknak az alapítvány szerteágazó tevékenysége. 2000-ben komoly kihívásokkal kellett szembenézni. Ez az év, mint az alapítvány elnöke mondta, a nagy előrelépések és nagy csalódások esztendeje volt.

Kezdetben az illyefalvaiak és a környékeliek ismét hinni kezdtek abban, csak akkor gyarapodhatnak, ha összefognak, és közösen dolgoznak. Ezt a hitet törte meg, szerencsére nem tartósan, az új kormányrendelet, amely meggátolta az újonnan alakult kis szövetkezeti vállalkozásoknak a kibővítést. A hitelszövetkezetek felszámolása valójában hátrálépést jelentett az igazi piacgazdaság megteremtésében. Kató elnök és munkatársai mégsem csüggedtek. Ma már úgy nyilatkozik, hogy még nyertek is vele, "hiszen önmagunknak is bebizonyítottuk, hogy képesek vagyunk egy közösségi hitelintézmény fenntartására, és ha úgy alakul, újabb formában ismét el lehet kezdeni a munkát, mert nem a korrupció vagy a hozzá nem értés számolta fel, hanem rajtunk kívül álló okok". Derűlátóan meg is jegyezte: "Erre a vállalkozásra is úgy kell tekintenünk, mint a képzés és a tapasztalatszerzés egyik módozatára." Továbbra is hálásak viszont, hogy a megtorpanások ellenére folyamatosan támogatja őket a HEKS és a svájci kormány, hogy tíz év után sem fáradtak bele. De Romániában, Erdélyben csak úgy lehet segíteni, ha valaki hosszú távon gondolkodik. Vannak olyan tervek, programok, amelyek egy teljes emberöltőn át tartanak, mert igazából nevelő jellegűek, és minden nevelésnek csak évtizedek múltán mutatkoznak meg az eredményei.

Soha nem szabad a jövőt úgy tervezni, mintha a birtokunk lenne. Őseink előlegezték meg bizalommal a mai felnőtt nemzedéket, és mi csak ezt a bizalmat, a jövőbe vetett hitet adhatjuk tovább a most felnőőknek. Nem mindegy, hogyan, milyen emberi tartással tesszük. A példamutatásnak, a jó csapatmunkának mindig is meghatározó szerepe volt Kató Béla szerint. A kölcsönös bizalomra alapozott csapatmunkával, a jó munkatársakkal eddig eredményesen oldottak meg minden problémát. Ezzel a hozzáállásukkal szó szerint felrázták a kommunista, a totalitarista világ bénító hatása alatt tengődő, tétovázó, pesszimista embereket.

Sok kicsi sokra megy

A változások első éveiben spontán indult kezdeményezésből komoly vállalkozás lett Illyefalván — Évente átlag 40 fiatal négy hónapra Svájcba megy mezőgazdasági továbbképzésre — A vajdaságiakat a vállalkozások eredményessége is érdekelte

A LAM Alapítvány — amely a mezőgazdaság, valamint a kis- és középvállalkozások támogatására jött létre — épületkomplexumában ismerkedett meg a vajdasági Ökumenikus Szeretetszolgálat és a református egyház küldöttsége az Illyefalván, Kovászna megye egyik sokat ígérő, mintegy ezer lelket számláló kisvárosában a vállalkozási lehetőségek esélyeivel. Főleg akkor, ha elszántsággal, kockázatvállalással és kitartással párosul. Románia bizonytalan jogrendje sem jelenthetett akadályt a bátor vállalkozók számára. Az állami szigorításokat azonban mindinkább megérezték. Az Ifjúsági Tanulmányi Központ, a gyermekfalu, az egészségügyi központ még viszonylag könnyebben megépülhetett, és felújíthatták a helytörténeti szempontból jelentős kúriákat, udvarházakat. De már komoly akadályokat gördített elénk a román hatalom, amikor a gazdaság, a mezőgazdaság fellendítését is felvállalták Kovászna megyében. Négyéves tevékenység után legszívesebben felszámoltatták volna az egész alapítvány tevékenységét, csak hogy ez most már nem volt egyszerű, mivel a programokat támogatta a HEKS, a svájci református egyház segélyszervezete mellett a svájci kormány. Ezért élhette túl a szigorításokat.

Az alapítvány programja napjainkban a leginkább egy lombos fához hasonlítható, mondták a vajdaságiak. Olyan fához, amelynek gyökereit a helybeliek erősítik, táplálják. Ha egy-két programját alaposabban megismerjük, csak azt mondhatjuk: ehhez nem fér kétség. Honi viszonylatban is ilyen alapon lehetne bármihez hozzáfogni, tették hozzá az ómoravicaiak.

Két alapvető célkitűzése van a LAM-programnak: az oktatás, a továbbképzés, a szaktanácsadás, valamint a magánmezőgazdászok, a kis- és középvállalkozók támogatása, gazdaságaik kiépítése és továbbfejlesztése. A két hitelszövetkezet betiltása után új alapokon folytatják. Önszegélyezési kasszát hoztak létre, és minimális kamattal vagy anélkül adják kölcsön a meghatározott összeget a vállalkozóknak,

a gazdáknak. Kudarcról nem beszélnek Kotró Adél menedzser szerint, de egyelőre megüszült egy céltudatosan küzdő csapat vágya, hogy egy, a saját érdekeiket képviselő pénzügyintézményt valósítsanak meg. Az önszegélyezés lehetősége valójában a nagy kapu melletti kicsit, az egyelőre járható utat jelenti. Alapelveik szerint továbbra sem adnak "ajándékba" semmit. Mindent a munkára, a vállalkozásra alapoznak. Ez is a bizalom erősítéséhez tartozik. Sok kicsi sokra megy, ha tisztességesen viszonyulnak hozzá. Már a kezdet kezdetén egyértelművé vált: nem az a cél, hogy "ki mennyit vehet el, lophat, hanem hogyan gyarapodhat a magángazdálkodáson keresztül az egyén mellett az egész közösség".

Az alapítvány, a hitelszövetkezet, újabban pedig az önszegélyezési kassza az elmúlt években átlag mintegy 200 kölcsönt folyósított, jórészt — nyolcvan százalékban — magángazdáknak, a kis- és középvállalkozóknak, egyenként megközelítően 4800 amerikai dollárban. Garanciaként általában ingatlant fogadnak el. Ennek értéke a kölcsön 150 százaléka. Emellett a hitelezetteknek az összeg egyharmadával kell rendelkezniük. A kölcsönök lefutási ideje a gép- és jószágvásárlás, valamint kisebb mezőgazdasági építkezés esetében 3-5 év. A kamatok nagysága változó, attól függően, hogy kezdeti, első vagy már többéves vállalkozásról van szó, de általában 7 és 12 százalék között alakulnak.

A vajdaságiakat a vállalkozások eredményessége is érdekelte, vagy hogy mit tesz az alapítvány, ha csupán "pénzszerzési lehetőség" miatt folyamadott valaki kölcsönért? Kisebb közösségben még általában működnek az íratlan erkölcsi szabályok, mondta Kató Béla, az alapítvány elnöke. De ettől eltekintve megtörtént, hogy valaki nem tudta teljesíteni a szerződésben vállalt kötelezettségeket. Ez az egész vállalkozáshoz viszonyítva elenyésző százalék volt, de kénytelenek voltak néhány esetben törvényes eljárást indítani. A legutóbbi hivatalos adataik 2000-re vonatkoznak. Ebben az évben 13 hitelfeltevővel folyt törvényes eljárás. Ebből nyolc esetet teljes egészében, hármat pedig részben zártak le. A törvényes eljárás Romániában is nehézkes és nagyon lassú folyamat. De jogi viszonylatban csak ez az út járható, sőt, mint hallottuk, egy-két esetben a garancia behajtására is sor kerülhet. A felelősségvállalás szempontjából ennek külön jelentősége van, mert a diktatúra évtizedeiben szinte leszoktunk róla.

Valamennyi tevékenységgel párhuzamosan folyik a továbbképzés. Az alapítványnak valójában ez az egyik alapvető célkitűzése. A változások első éveiben spontán indult kezdeményezésből mára komoly vállalkozás lett. A kezdet kezdetén Kovászna megyéből összesen 30 fiatalot küldtek ki Svájcba négy hónapra mezőgazdasági továbbképzésre. Az első visszajelzéseik vagy inkább kérdéseik után komolyan elgondolkodtak a szervezők a hogyan tovább lehetőségén. A fiatalokat elkápráztatták a svájci tapasztalatok, és az, hogy mit fognak ők az elmélettel kezdeni Romániában, Erdélyben, a Székelyföldön. Be kellett látniuk: nem elég megcsillantani a reményt, ha nem kínálnak fel konkrét lehetőséget az érvényesülésre a fiataloknak. Hát erre épült fel aztán az egész továbbképzési és magánvállalkozást fejlesztő program, amelyet folyamatosan támogat a svájci kormány.

A LAM Alapítvány oktatási projektuma egy- és kétéves összefüggő előadássorozatokból, valamint időszakos elméleti és gyakorlati oktatásból áll. A kétéves mezőgazdász-képzőben a fiatalok jórészt saját gazdaságukban gyakorolnak. Az elméleti vizsga mellett tizenkét napos gyakorlaton vesznek részt a tangazdaságban, és ezt követően még négy hónapos továbbképzésre utaznak Svájcba. Ez többnyire májustól augusztusig tart. Tavaly például összesen 41 fiatal vett részt a svájci tanfolyamon. A gazdaasszonyok képzését az idei télen negyedszer szervezi meg az alapítvány. A képzés a falusi asszonyok, nők, fiatalok sajátos igényeire alapozódik, és eszerint alakul az elméleti és a gyakorlati oktatás. A csoportok általában kisebb létszámúak, 10-15 tagúak. Az igények szerint és a témáktól függően egy-két napos tanácskozást, előadást is szerveznek a LAM oktatási központjában, ahol mi is végighallgatjuk Kató Béla előadását.

Az Illyefalva központjában, majd az Ifjúsági Tanulmányi Központban és a gyermekfaluban tett rövid ismerkedő sétánk után, még mindig a hallottak és látottak benyomása alatt, indultunk el Kolozsvárra. Itt a diakóniai programmal ismerkedtünk meg.

Csepp a tengerben

A lehetőségekhez viszonyítva számos elképzelést, érdekvédelmi programot valósítottak meg a világi és egyházi intézmények — Jövőbe látó programokkal erősíthető a fiatalok szülőföldön maradása — A vajdaságiak kolozsvári látogatása

Csaknem hétórányi utazás után, a késő esti órákba érkeztünk meg Kolozsvárra, a Bethlen Kata Diakóniai

Központ székhelyére, amely egyben helyt ad a 600 férőhelyes református kollégiumnak is. Lógójához, védjegyéhez — a kinyújtott tenyér ujjairól felröppenő készülő galambhoz — híven, barátságosan, segítőkészen fogadtak bennünket. A Bethlen Kata grófnőről, írónőről elnevezett diakóniai központ 1992 és 1996 között épült meg a külföldi református egyházak jelentős támogatásával. Lehetőségeikhez mérten hozzájárultak az Erdélyi Református Egyházkerület gyülekezetei is. Egy-egy szoba teljes berendezését egy egyházközség adományozta. Azt a háromgyas szobát például, amelyben mi voltunk a Mákófalvi Egyházközség ajándékozta, Isten áldását kívánva a benne lakók, megpihenők életére.

A kollégium valamennyi szobájához egyébként belépő, fürdőszoba vagy zuhanyozó tartozik. Az elhelyezkedés után esti városnézés mellett döntött a vajdasági Ökumenikus Szeretetszolgálat és a református egyház közös küldöttsége. Mint utóbb kiderült, nem is rosszul, mert másnap a zsúfolt program miatt erre egyáltalán nem volt lehetőség.

Kolozsvár is ünnepi fényekbe úszott. Csakhogy ezúttal a román nemzeti színű fényforrások — a kék, a sárga, a piros — mellett szinte "elhalványodtak" a más színű égők... Ennyire kifejezett "nagy nemzeti fényözönnel" sehol sem találkoztunk a csaknem 1500 kilométeres romániai, erdélyi utazásunk során, jegyezték meg közülünk többen is. A másik meglepetés egy belvárosi étteremben fogadott néhányunkat, akik magyarul köszöntünk. Csak később értettük meg, hogy a jártasabbak miért franciául vagy románul köszöntek. Magyar szót ugyanis csak elvétve lehet hallani nyilvános helyen Kolozsvárott, Brassó után Erdély második nagyvárosában, még mindig legnagyobb magyar városában. Néhány évtizeddel ezelőtt még más volt a helyzet, természetes volt, hogy az üzletekben, a tolóablakok mögül (magyarul) is köszöntek, válaszoltak. Az 1989-es fordulatot követő tíz év nem hozta meg hivatalosan a várt változásokat. A mindennapi életben azért van valami elmozdulás, főleg a civil, a nemkormányzati szerveződésben, ezt vendéglátóink is megerősítették. Hiszen a korábbi lehetőségekhez viszonyítva számos elképzelést, érdekvédelmi projektumot megvalósított a világi intézmények mellett az egyház is.

Más kérdés, hogy ez egyelőre cseppnek látszik a tengerben. A helyzetet jól ismerők szerint "jövőbe látó programok" kellenének, amelyek biztos fogódzót jelentenek a fiatalok számára. Valamennyi nemzedék megérezte a léleknyomorító diktatúra terhét, de az utóhatásai a fiatalokat érintik a legérzékenyebben. Meglepetésnek szánta Móricz Árpád ómoravicai lelkész, a volt kolozsvári diák a nevezetes Zenepincébe való éjfél táji "nosztalgialátogatást". A város központjában, nem messze Mátyás király lovasszobrától egyszerűen egy kitéglázott, bolthajtásos, kanyargó pincealagútban találtuk magunkat sok fiatal társaságában. Most is több száz, főleg magyarul beszélgető fiatal volt itt. Ha egy-két órával korábban jövünk, még többen találkozhatunk. Esténként úgy 500-600 fiatal itt vezeti le egy pohár kóla, sör vagy bor mellett a napi izgalmakat, önti ki világ- vagy szívfájdalmát. "Talán nem végezheti el a teológiát vagy más egyetemet úgy egy diák, hogy ne lenne törzsvendége vagy legalábbis időszakos látogatója a pincének" — mondta a fiatal lelkész, miközben egymás után köszöntötték a volt kollégiumtársak. Egyszeriben egy asztalt is "felszabadítottak" a részünkre, amikor meghallották, hogy Vajdaságból érkezünk. Velük beszélgetve, a bizonytalan jövő miatti aggodalmaikat hallgatva ismét eszünkbe jutottak az Illyefalván hallottak: a fiatalok konkrét lehetőséget igényelnek. Vagyis a szülőföldön való maradás szorgalmazó programoknak a méltó életmódot, az életszínvonalat is kell szavatolniuk. Különben kútba esik az egész vállalkozás.

Advent negyedik hetének második, hivatalos látogatásunk utolsó napján is többnyire az esélyekről és a lehetőségekről volt szó, miközben a diakóniai programokkal ismerkedtünk meg. Az Erdélyi Református Egyházkerület első alapítványát — a Diakóniai Keresztény Alapítványt — egy évvel ezelőtt jegyezték be hivatalosan. Ez, mint Kovács István diakóniai tanácsos mondta, nem helyettesíti a gyülekezeti, a kimondottan diakóniai szeretetmunkát. A gondolat az alapítvány létrehozására fokozatosan érlelődött 1993 óta. A kezdetben házi gondozással indult a program, majd az orvosi rendelők létrehozásával folytatódott azokban a apró falvakban, ahol egyáltalán nem volt orvos. A projektum keretében Kolozsvár közelében, Mérán nyílt meg az első általános orvosi rendelő. Ezzel egyidőben kezdték meg egy kísérleti vállalkozás keretében a közösségerősítő projektum megvalósítását. Kovács Annamária titkár szerint a gyakorlat igazolta a több síkon futó elgondolást.

Együttműködési lehetőségek

"Óvni az életet a születés pillanatától egészen a halálig"

— A kolozsvári Diakóniai Keresztény Alapítvány programjainak mottója azonos lehet az újvidéki Ökumenikus Szeretetszolgálat hasonló projektumaiéval — A vajdaságiakat külön érdekelték a közösségfejlesztési elképzelések

Óvni az életet a születés pillanatától egészen a halálig! — a kolozsvári Diakóniai Keresztény Alapítvány valamennyi programjának írott és íratlan mottója szinte azonos lehet az újvidéki Ökumenikus Szeretetszolgálat hasonló jellegű projektumaiéval, állapították meg kölcsönösen a vendégek és a vendéglátók a Bethlen Kata Diakóniai Központban megtartott első ismerkedő beszélgetésen. A több síkon megvalósuló programok érintkezési pontjai jó alap lehetnek a jövőben az együttműködésre, a tapasztalat- és a véleménycserére. Az Erdélyi Református Egyházkerület első nem profitorientált alapítványának kilenc fő tevékenysége több mint 30 programjával ökumenikus alapon segíti az egészségügyi, valamint a szociális nehézségekkel küszködő személyeket, családokat nemre, vallásra és nemzetiségre való tekintet nélkül. Kovács István diakóniai tanácsos elmondta, fontosnak tartják odafigyelni egyes vidékek sajátos problémáira és szociális, kulturális meg demográfiai helyzetére.

Az első lépésben Kolozsváron, Marosvásárhelyen és Sepsiszentgyörgyön, a másodikban pedig Brassóban és Székelyudvarhelyen terveznek diakóniai hálózatot létrehozni. A tevékenységi ágazatokról szólva Kovács Annamáriától, az alapítvány titkárától megtudtuk, hogy az idősek és a betegek gondozása felöleli a házi ápolást és ellátást, az idősek napközijének, otthonának működését. Külön ágazat foglalkozik a testi és a szellemi fogyatékosokkal, rehabilitációjukkal, képzésükkel és foglalkoztatási lehetőségeikkel.

Jelentősnek számít továbbá a gyermekek, a fiatalok oktatása, nevelése és foglalkoztatása. Jórészt a megelőzésre és a szociális-integrációs projektumokra helyezik a súlyt. Ennek keretében külön részt képeznek a szocializációs gyermekprogramok (pl. romaprojektum), az árvaházból kikerült gyerekek beilleszkedése, valamint a függőségi szenvedéllyel vívódó, ebből kigyógyult fiatalokkal való folyamatos foglalkozás. A fő tevékenységek közé tartozik még a közösségépítés, a közösségfejlesztés, a szakmai továbbképzés, az átképzés; valamint a diakóniai közösség, a gazdasági háttér megteremtése, továbbá a helyi, a magánkezdeményezés támogatása és az intézményes kulturális tevékenység megalapozása és fejlesztése.

A vajdaságiakat külön érdekelték a közösségfejlesztési elképzelések, annál inkább, mivel térségünkben, Bácskában és Bánságban is számos kis települést ural az enyészet az utóbbi évtizedben. Erdélyben elsősorban azokra a kis falvakra gondoltak, ahol szinte semmi sincs, amelyeket a fűtak messze elkerülnek. Nemcsak közművesítési, hanem még önszerveződési téren is le vannak maradva. Azokban a falvakban, amelyekben a Diakóniai Központ első lépésként beindítja a szociális gyermekprogramot, valójában egy közösségépítő program részeként teszi. Ezzel együtt feladatának tekinti a faluközösség önszerveződésének javítását, a szervezeti és gazdasági tanácsadást, a pályázati források felkutatását, és valamilyen gazdasági tevékenység beindítását. Kolozsvár mellett Mérán, kísérleti vállalkozás keretében, bizonyoságot nyert az elképzelés. A továbbiakban minden évben egy újabb falu bevonásával bővül a program. Ezzel párhuzamosan végzik a feltérképezési előkészületeket.

Noha egészen más, a háborús körülmények miatt alakult meg Újvidéken 1993 tavaszán, szintén a HEKS, a Svájci Református Egyház Segélyszervezetének indítványozására a Ökumenikus Szeretetszolgálat három protestáns; a református, a szlovák evangélikus és a metodista egyház (a pravoszláv egyház időközönben visszalépett) kitartó támogatásával, néhány programja mégis hasonló jellegű, mint az erdélyi diakóniai alapítványé. Az általános ismertető mellett Bátor István, az újvidéki Diakóniai Szolgálat munkatársa erre is kitért. Ubornyi Verona, Füzér Erzsébet és Breznák János pedig a Szivárványról, a házi ápolásról, az idős és a fiatal nemzedékek közeledését szorgalmazó hídszerű programról beszélt. A falusi egészségügyi ellátás gondjairól dr. Bordás László, Hallgató László és Móricz Árpád lelkész pedig az egyházi diakóniai, egyelőre szerény lehetőségekről számol be. Az előadások után Mérára indultak volna az alapítvány munkatársai, hogy kivigyék a karácsonyi csomagokat, de a mínusz 20 fok alatti hőmérsékleten nem tudták begyűjtani dízel terepjárójukat.

A módosult programnak köszönhetően rövid látogatást tettünk az Erdélyi Református Egyházkerület püspökségén, ahol Papp Géza nemrégiben megválasztott püspök fogadott bennünket. A római katolikus plébánián átadtuk dr. Czirják Árpád helynöknek, a gyulafehérvári főegyházmegye érsek helynökének Béres Károlynak, a szeretetszolgálat igazgatójának üdvözlétét, majd egy rövid körsétára futotta még időnkől a főtéren az egyre erősödő hóesésben. Ismét csak futólag nézhettük meg a Bánffy-palotát, a mai szépművészeti múzeumot, Bocskai István és Mátyás király szülőházát. Romániai Magyar Szó-t kerestünk volna a lapárosoknál a tengernyi román újságok között, de a kora délutáni órákban már nem volt kapható Kolozsvár főterén... A Magyar Szó hallatán magyarul kért tőlünk elnézést a lapáros, és készségesen magyarázta volna, hogy esetleg hol vehetnénk még meg.

Már erősen szürkült, amikor egy kis kitérővel visszaindultunk. Tordán áthaladva Móricz lelkész a

sóbányáiról nevezetes városka történelméről szólva elmondta, hogy 1568-ban a többségében unitárius vallású Tordára összehívott országgyűlésen, a római katolikus nagytemplomban hirdették ki és iktatták törvénybe a szabad vallásgyakorlást. Rövid időt töltöttünk Mirislón vendéglátónknál, Kovács István református lelkésznel, majd kalauzolásával Nagyenyeden meglátogattunk egy neves magánborpincét. Az Aranyos völgye csakúgy, mint a Marosé, főleg Csoborád környéke a történelmi nevezetességek mellett a borairól is híres, mondták vendéglátóink. Borkóstolgatás közben került szóba, hogy Enyed (a nagy előtagot igencsak elhagyják a helybeliek) volt Bethlen Gábor fejedelem udvarának székhelye is, amíg nem fejeződött be Gyulafehérváron a fejedelmi palota átépítése. Az ideköltöztetett református kollégiumból sok jeles diák került ki, közülük többen világhírnévre tettek szert, köztük Kőrösi Csoma Sándor, aki innen indult őshazakutató útjára, akit a tibeti—angol szótár óta a tibetológia megalapítójának tart a tudományos világ. A mintegy 30 000 lakosú Enyed napjainkban Fehér megye legjelentősebb magyar közössége. Az ünnepi fényekbe öltözött városkából csak a sokszögű, nyolctornyú, 10 méter magas fallal körülvett vár körvonalait szemléljük meg távolról. A várfalakon belül van a XVI. században épült református és a XIX. században épült német evangélikus templom. A kaputorony épületében pedig a helyi múzeum kapott helyet. A mai Bethlen Gimnázium természetrajzi gyűjteménye és tudományos könyvtára nemzetközi körökben is elismert és idegenforgalmi látványosságnak számít.

Öreg este volt, amikor elbúcsúztunk vendéglátóinktól és a legrövidebb úton, a Maros völgyén át elindultunk hazafelé. Gyulafehérvár, Erdély történelmi fővárosa alatt elhaladva feltekintettünk a szépen kivilágított óriás, mintegy 70 hektárra kiterjedő, hétágú csillagra emlékeztető egykori fejedelmi várra, ma múzeumbárra. A várban szinte egész napot el lehetne tölteni anélkül, hogy észrevennénk az idő múlását, jegyezzük meg a hóesésben továbbhaladó mikrobuszunkban. Majd legközelebb... Ezt mondjuk Déva és Vajdahunyad vára alatt elhaladva is. Az utóbbi nemcsak a Hunyadiak történetét őrzi, hanem még valamit, ami napjainkban csak segíteni tudná az ökumenikus együttműködést az egyházak között. A vár szomszédságában álló ortodox templomot Mátyás király engedélyével kezdték építeni 1458-ban. A határhoz közeledve fokozódik a forgalom, főleg a nyergesvontatók sokasodnak meg. Figyelmetlenül előző sofőrjeik nemegyszer okoztak szerencsére gyorsan múló fejfájást Slavko Lukac gépkocsivezetőknek. Tréfás megjegyzéseinkre csak annyit mondott egy-egy forró helyzet után: "Az életüket mentem, maguk meg csak azt hajtogatják, vezessen lassabban..."

Lassabban jöttünk Aradon át is. Gondolatban fejet hajtottunk a szabadságharc vértanúi előtt. Néhányan nem voltunk még itt sem. Majd legközelebb...

írta Stanyó Tóth Gizella

forrás: Magyar Szó